

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Харченко А.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку Черкаського навчально-наукового інституту Університету банківської справи, м.Черкаси, Україна

e-mail: Kharchenko85@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5832-7714

Степаненко О.С., магістр кафедри фінансів та банківської справи, Черкаський навчально-науковий інститут УБС, м.Черкаси, Україна

e-mail: alex1step21@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-1515-3726

***Анотація.** У роботі досліджуються проблеми фінансової інклюзії, що є обов'язковою передумовою формування моделі інклюзивного зростання в банківській сфері. Розкрито економічний зміст фінансової інклюзивності, як індикатора доступності фінансових послуг для населення. Окреслено напрями сприяння фінансовій інклюзивності в Україні, які передбачають поліпшення якості фінансових послуг для споживачів, які вже мають до них доступ (система захисту прав споживачів фінансових послуг), і розширення надання базових фінансових послуг тій частині населення, яка не має доступу до неї взагалі. У цьому аспекті ефективним інструментом підвищення рівня фінансової інклюзивності визначено розширене застосування фінансових технологій.*

***Ключові слова:** фінансова інклюзія, інклюзія в банківській сфері, фінансова інклюзія банківського сектору*

USE OF FINANCIAL TECHNOLOGIES BY BANKS FOR DEVELOPMENT OF FINANCIAL INCLUSION

Kharchenko Anatoliy, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Accounting of Cherkasy Educational and Scientific Institute of the Banking University, Cherkasy, Ukraine

e-mail: Kharchenko85@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5832-7714

Stepanenko Oleksandr, Master of Banking, Cherkasy Educational and Scientific Institute of BU, Cherkasy, Ukraine

e-mail: alex1step21@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-1515-3726

***Abstract.** The paper examines the problems of financial inclusion, which is a prerequisite for the formation of a model of inclusive growth in the banking sector. The economic content of financial inclusion as an indicator of the availability of financial services for the population is revealed. The directions of promoting financial inclusion in Ukraine are outlined, which will improve the quality of financial services for consumers who already have access to them (system of protection of financial services consumers' rights) and expand the provision of basic financial services to those who do not have access at all. This study also considers the existing approaches to assessment of financial inclusion. The most used is the World Bank methodology Global Financial Inclusion (Global Findex). The indicators are drawn from survey data collected by Gallup, covering about 150,000 adults in more than 140 economies and representing about 97 percent of the world's population. In this aspect, the use of financial technologies has been identified as an effective tool for increasing the level of financial inclusion.*

***Keywords:** financial inclusion, inclusion in the banking sector, financial inclusion in the banking sector.*

JEL Classification: G 210

Постановка проблеми. Сучасні дискусії в області економічного розвитку поступово охоплюють проблематику якісних характеристик економічного зростання, які можуть бути забезпечені через використання новітніх фінансових технологій банківської сфери, забезпечивши можливість розширити фінансову доступність чи розвинути фінансову інклюзію. Серед нових концепцій, що описують якісні параметри економічного зростання, необхідно виділити концепцію інклюзивного фінансового зростання (економічного зростання для всіх) та концепцію сталого розвитку. Проектування моделі інклюзивного зростання на фінансовий сектор породжує попит на зростання фінансової інклюзії, тобто підвищення ступеня залучення підприємств та домогосподарств у фінансові відносини у першу чергу за допомогою банківських технологій. З цієї точки зору фінансова інклюзія може розглядатися як фінансовий аспект моделі інклюзивного зростання. Важливість фінансової інклюзії

обумовлюється також останніми науковими відкриттями у фінансовій сфері. Інструментом досягнення одночасно зростання і стабільності (модель win-win) у фінансовому секторі може бути фінансова інклюзія. Однак умови, при яких зростання фінансової інклюзії забезпечує одночасно зростання і стабільність суб'єктів економіки в даний час ще досліджується, а також чинники впливу на стійкість зростання не сформульовані досить чітко. Все згадане актуалізує питання дослідження розвитку фінансової інклюзії через використання новітніх фінансових технологій у банківській сфері, як такої, що швидко впроваджує у практику діяльності цифрові інструменти та технологічно швидко оновлюється.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням фінансової інклюзії займалися вітчизняні вчені О. В. Акімова, А. А. Мазаракі, С. В. Науменкова, Т. І. Павлюк, О. М. Пахненко та інші, але роботи великої кількості фахівців, зокрема Б. П. Адаміка, В. В. Степаненка, І. О. Золотарьової, Л. М. Хміль вказують на те, що сучасне формування фінансового ринку відбувається під впливом інтенсифікації електронних технологій, комунікаційних засобів та цифровізації взаємин загалом і транзакцій, як таких, безпосередньо.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження фінансової інклюзії, як чинника впливу на діяльність суб'єкта в умовах розвитку цифровізації та фінансових технологій. Виявлення причин швидкого розвитку фінансових технологій у сучасних умовах з окресленням сфер застосування, основних проблем та обмежень, що виникають у практичному використанні нових фінансових технологій у фінансовій інклюзії.

Основний матеріал. Фінансові технології здійснюються в різних секторах фінансової індустрії. З точки зору класифікації дерева фінансових технологій їх можна знайти в наступних категоріях фінансових послуг: цифровий банкінг, фінансування фінтех-платформ (краудфандинг і краудінвестинг), роботизовані консультації, електронні гроші, послуги цифрових платежів, страхові технології і фінансова діяльність, пов'язана з криптоактивами та ін.

Україна поки істотно відстає від світових лідерів за обсягом, різноманітністю застосування науково-технічного та інтелектуального потенціалу, але досить інтенсивно впроваджує їх у виробничий процес, а особливо – у фінансовій та банківській сферах.

Сьогодні стає ясно, що фінансові технології - це набагато більше, ніж просто онлайн-банкінг. Провідним показником, що характеризує розвиток світового ринку фінансових технологій, є рівень їх проникнення у регіонах.

Ще в 2016 р. FinTech була абсолютно новою концепцією, а лідерами були в основному фінтех-стартапи [10]. Багатьом із них не вистачало двох важливих складових екосистеми: фінансових інститутів і, що більш важливо, регулюючих органів. Говорячи про FinTech, маються на увазі саме нові технології в галузі фінансів, під якими розуміли блокчейн, роботизоване консультування, мобільні платежі і однорангове (P2P) кредитування. Сьогодні FinTech визначається, як інноваційні фінансові технології, які можна використовувати для отримання конкурентної переваги, а саме:

- штучний інтелект, Big Data та хмарні технології дозволяють командам володіти кращими технологічними ресурсами, перевершити тих, у кого їх немає;
- блокчейн може мати серйозні наслідки для роботи фінансових установ в майбутньому. Технологія ще до кінця не сформувалася, і їй необхідно подолати перешкоди на шляху до розробки стійкої бізнес-моделі та отримання схвалення регулюючих органів.

Фінансова інклюзія є чинником, що сприяє економічному зростанню, створенню робочих місць і розвитку вцілому. Доступ до фінансових послуг і їх використання допомагають сім'ям і власникам малого бізнесу отримувати дохід, здійснювати управління нерегулярними грошовими потоками, інвестувати в можливості, підвищувати стійкість до економічних спадів і виходити зі стану бідності.

Універсального визначення «фінансова інклюзія» на міжнародному рівні на сьогодні немає. Однак, у науковому середовищі та практиці багатьох міжнародних організацій використовуються схожі погляди на визначення, суть зводиться, в цілому, до того, що у кожного повинна бути можливість отримати доступ до фінансових продуктів і послуг, необхідних для повноцінної участі в сучасному суспільстві та економіці зокрема.

Особливістю такого підходу є те, що він включає в себе не тільки людей з інвалідністю, але і всі інші вразливі групи і категорії населення, які позбавлені доступу до фінансових послуг (сільське населення, молодь, мігранти і т.д.) [4].

Зважаючи на особливості перекладу з англійської поняття «financial inclusion», його перекладають як «фінансова інклюзія» або «фінансова доступність» і часто використовують їх як взаємозамінні. Іноді зустрічається термін «фінансова залученість». Однак, поняття

«інклюзія» і «доступність» можуть також мати різні акценти і різну наповнюваність [9].

Під егідою Глобального партнерства для розширення доступу до фінансових послуг (GPFІ) розробляються конкретні індикатори того, як і чим виміряти фінансову інклюзію. Три основні напрями індикаторів GPFІ включають:

- 1) фізичну доступність до послуг;
- 2) безпосереднє користування фінансовими послугами;
- 3) рівень якості надання послуг і продуктів [1].

Наприклад, аспект «Доступність» включає в себе наступні індикатори:

- кількість і зручність розташування відділень, місць знаходження банкоматів;
- кількість постачальників платіжних послуг на 100000 дорослого населення;
- кількість постачальників мобільних послуг на 100000 дорослого населення;
- кількість POS-терміналів на 100 000 дорослого населення, доступ до мобільного телефону та інтернету і т.д.

Основні елементи фінансової інклюзії можна наочно зобразити таким чином (рис.1):

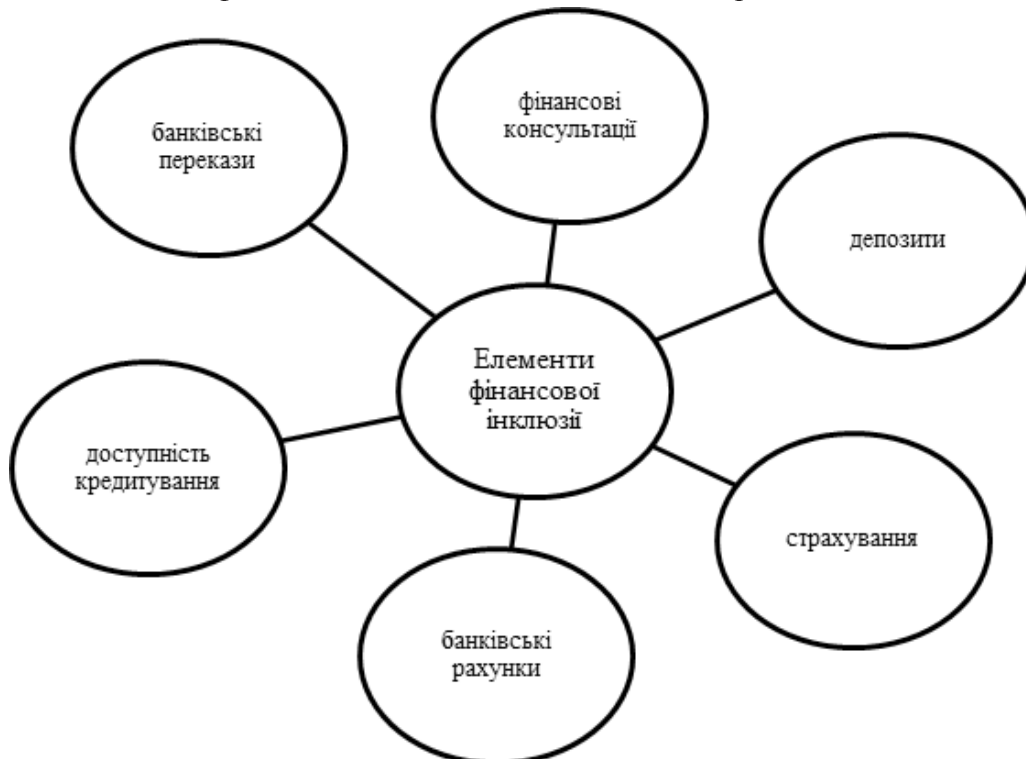

Рис.1. Основні елементи фінансової інклюзії

Джерело:[8]

Серед основних бар'єрів, які заважають розвитку стійкої системи фінансів, виділяється, зокрема, мала інклюзивність. Зростання інклюзивності дозволить збільшити охоплення стейкхолдерів, в тому числі за рахунок збільшення самої їх кількості, і, таким чином, враховувати думки більшої кількості людей. Концепція стійких фінансів виходить з припущення, що це допоможе збільшити стабільність і довжину інвестицій [2].

Таким чином, фінансова інклюзія тісно пов'язана з концепцією стійких фінансів. Розвиток фінансової інклюзії є необхідною умовою для розвитку процесів, що характеризують перехід до більш високих стадій стійких фінансів. Відповідно, становлення моделі інклюзивного зростання (економічного зростання для всіх), що спирається на модель фінансової інклюзії, як з'ясувалося, повністю поєднується з переходом до моделі сталого розвитку, що спирається, в тому числі, на концепцію стійких фінансів.

Проблеми з повнотою і адекватністю показників фінансової інклюзії в цілому характерні не тільки для України, але і для міжнародних фінансових організацій. Можна вказати наступні недоліки фінансової інклюзії в банківській сфері:

- структурні проблеми (істотні перекося на користь показників доступності банківських послуг; показників фінансової доступності домогосподарств);
- вкрай короткі ряди даних (що особливо актуально для України);
- сумнівна адекватність окремих показників [6].

Найважливішою складовою частиною вдосконалення систем показників фінансової доступності є вирішення проблеми підвищення адекватності показників, що вже використовуються. Додатково для системи показників фінансової доступності доцільно включити всі показники фінансової доступності, присутні в базі даних GFDD Світового Банку.

З метою підвищення фінансової інклюзії необхідно:

- віддавати вищий пріоритет заходам щодо підвищення рівня фінансової інклюзії фірм в порівнянні із заходами підвищення рівня фінансової інклюзії домогосподарств;
- максимально стимулювати зростання кредитування малого та середнього бізнесу, в тому числі за рахунок зниження норм резервування під такі кредити, компенсуючи зростання ризиків неповернення окремих кредитів максимальною диверсифікацією портфеля таких кредитів, а також за рахунок сек'юритизації портфелів таких кредитів;
- стимулювати розширення спектру фінансових продуктів для формування заощаджень у максимально великого числа підприємств;
- в період кризи посилити заходи щодо стимулювання організації заощаджень підприємств в формальних фінансових інститутах, включаючи стимулювання розвитку индексних фінансових продуктів;
- продовжувати стимулювання переведення розрахунків за участю фізичних осіб в безготівкову форму, включаючи стимулювання банків до встановлення пільгових тарифів на відкриття і ведення рахунків фізичних осіб, а також на проведення ними фінансових операцій.

Висновки. Стратегія сприяння фінансовій інклюзивності в Україні має базуватись на покращенні якості фінансових послуг для споживачів, які вже мають до них доступ, та розширенні обсягу надання базових фінансових послуг для тієї частини населення, яка взагалі до них не має доступу. У цьому аспекті ефективним інструментом підвищення рівня фінансової інклюзії є використання фінансових технологій, тому напрямком подальших досліджень має стати вивчення проблем фінансових технологій в Україні та перспектив їх використання. Сучасний розвиток банківської діяльності передбачає модифікацію бізнес-моделей і пошук такої стратегії розвитку, що дозволила б революціонізувати свій бізнес на основі FinTech. Однак, оскільки банківська сфера може бути доволі традиційною, технологічні компанії повинні зосередитися на інтеграції інновацій і сценаріїв для досягнення успіху в фінансовому секторі.

Список літератури

1. Акімова О. В. Фінансова інклюзія та інші передумови розвитку фінансового моніторингу в Україні. *Молодий вчений: науковий журнал*. Херсон: ТОВ Видавничий дім «Гельветика». 2015. Вип. 12 (27). С. 198–204.
2. Дудинець Л. А., Верней Л. А. Фінансова інклюзивність та її детермінанти. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 2. С. 8-13
3. Мазаракі А. А., Волосович С. В. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. № 1. С. 5–23.
4. Науменкова С. В. Фінансова інклюзивність: економічний зміст та підходи до вимірювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 363–371.
5. Науменкова С. В. Фінансова інклюзивність та проблеми забезпечення доступу населення до базових фінансових послуг в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2014. С. 31–37
6. Павлюк Т. І. Фінансова інклюзивність як характеристика рівня охоплення населення базовими фінансовими послугами. Науковий диспут: питання економіки і фінансів: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, Будапешт, Відень, 2015. 71 с.
7. Пахненко О. М. Аналіз підходів до оцінювання рівня фінансової інклюзивності. Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 листопада 2017 р., м. Суми). Суми: Сумський державний університет, 2017. С. 170–174
8. Полях С. С. Фінансова залученість населення як передумова достатнього рівня захисту інтересів клієнтів фінансового сектору. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2017. №4. С. 43-48

9. Федулова Л.І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. *Проблемні питання економіки України та її регіонів*. 2016. № 6 С. 56–65
10. Фінтех в Україні: тенденції, огляд ринку та каталог. URL: [:http://fintech.unit.city/guide](http://fintech.unit.city/guide). 2018

References

1. Akimova, O.V. (2015). Financial inclusion and other prerequisites for the development of financial monitoring in Ukraine. *Molodyj vchenyj: science magazine*. Kherson: LLC Vydavnychyj dim "Gelvetyka", 12(53), 198-204. [In Ukrainian].
2. Dudynets, L.A., Verney O.E. (2018). Financial inclusiveness and its determinants. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 2, 8-13 [In Ukrainian]
3. Mazaraki, A.A., Volosovych, S.V. (2016). Dominants of institutional modernization of the financial system of Ukraine. *Visnyk Kyivskogo natsionalnogo torgovelnno-ekonomichnogo universytetu*, 1, 5-23 [In Ukrainian].
4. Naumenkova, S.V. (2015). Financial inclusiveness: economic content and approaches to measurement. *Current economic problems*. 2015. 4, 363-371. [In Ukrainian].
5. Naumenkova, S.V. Financial inclusiveness and problems of ensuring public access to basic financial services in Ukraine. *Visnyk Natsionalnogo banku Ukrayiny*. 2014. 31-37.[In Ukrainian].
6. Pavlyuk, T.I. Financial inclusiveness as a characteristic of the level of coverage of the population with basic financial services. *Scientific debate: issues of economics and finance: materials of the IV International scientific-practical conference*. Kyiv, Budapest, Vienna, 2015. 71 p. [In Ukrainian].
7. Pakhnenko, O.M. Analysis of approaches to assessing the level of financial inclusiveness. *Problems and prospects of development of the financial and credit system of Ukraine: a collection of materials of the II All-Ukrainian scientific-practical conference (November 23, 2017, Sumy)*. Sumy: Sumy State University, 2017. P. 170–174 [In Ukrainian].
8. Polyakh, S.S. Financial involvement of the population as a prerequisite for a sufficient level of protection of the interests of clients of the financial sector. *Visnyk SSU. Economics series*. Sumy: SSU. №4. 2017. pp. 43–48 [In Ukrainian].
9. Fedulova, L.I. (2016). Inkliuzyvni innovatsii v systemi sotsialno-ekonomichnoho rozvytku. *Problemni pytannia ekonomiky Ukrayiny ta yii rehioniv*. 2016. 6, 56–65 [in Ukrainian].
10. Fintekh v Ukraini: tendentsii, ohliad rynku ta kataloh. Available at: <http://fintech.unit.city/guide>. 2018.